

הלכות שבת – שיעור 8 מלאכת מבשל – שיעור סיכום ב'

שני אופני חימום המותרים

כפי שהתבאר מותר לחמם בשבת, ויש שני אופנים בהם החימום לא נחשב בישול:

- חימום על מקור חום שאין בכוחו לבשל.
- חימום מאכל מבושל כשאין מחזי כמבשל.

מותר לחמם בשבת מאכל מבושל – כשאין 'מחזי כמבשל'.

מה נחשב מבושל

באוכל יבש: מאכל המבושל כל צרכו – שעבר את תהליך הבישול ומחמת הבישול נאכל אצל רוב בני אדם ראוי לאכילה שלא על ידי הדחק (שבות יצחק בישול כו ב). ואפילו לאחר שהמאכל הצטנן לגמרי, הוא נחשב עדיין מבושל.

באוכל לח: כדוגמת משקה, מרק וכיו"ב, שהתבשל כל צרכו היינו שהעלה רתיחות (בעבוע) וכנ"ל, אפ"י אם נצטנן קצת מרתיחתו כל שנשאר עדיין רותח כשיעור שהיד סולדת בו (שהוא לבני ספרד כ-80 מעלות חום – לחומרא. (אול"צ ב ל יב ע"פ הבא"ח בא ה, וראה חזו"ע שם עמ' שט), ולבני אשכנז די ב 71 מעלות חום). (הגרש"ז אויערבך שבות יצחק בישול יח ד, אג"מ ד עד בישול ג). לא שייך בו שוב בישול ומותר לחממו שנית, שנחשב רק כ'חימום' ולא 'בישול'. (שו"ע שיח ד ומשנ"ב כד).

היכן מותר לחמם

מותר לחמם את המאכלים המוגדרים מבושלים, במקום שאין דרך לבשל שם. וכפי שכבר ביארנו בשיעור ובסיכום מס' 4. להלן נמנה כמה תוספות בעניין:

חימום על גבי הבלעך, לדעת רוב הפוסקים משום שנראה כמחזי כמבשל, אך לדעת הגר"ע יוסף מותר. אולם לדעת רוב הפוסקים מותר להניח אף לכתחילה בשבת על חלק זה של הכיסוי **שלא מעל הלהבה** מאכל מבושל כדי לחממו לפי שאין דרך בישול בכך (אול"צ ב ל יג, ש"כ א כו ע"פ המשנ"ב רג טו עז).

חזרה על אש מכוסה: ישנו אופן שמותר להניח בשבת עצמה מאכלים לחימום (מאכלים מבושלים כל צרכם וכנ"ל), גם כאשר נותנם על גבי מקור חום שדרך לבשל עליו בחול.

והוא כאשר המאכל היה מונח כבר מיום שישי על גבי מקור החום, וכעת בשבת עצמה לאחר שנטלו משם רוצה להחזירו, שלא אסרו אלא **נתינה חדשה** שבזה נראה כמבשל, אך **החזרת המאכל** מותרת, לפי שאינה נידונת כפעולה ונתינה חדשה, אלא כהמשך לשהייה הראשונה שנתנה ביום שישי בהיתר, וכפי שהתבאר בשיעור מס' 4. ולהלן נרחיב בכמה פרטים:

העברה מפלטה לפלטה: כאשר התבשיל מבושל כל צרכו, מותר להעבירו מפלטה לפלטה אחרת [או מבלעך אחד לבלעך אחר], גם כאשר הפלטה השנייה חמה יותר, ואינו נחשב כנתינה בתחילה אלא כחזרה ושמירת המצב הראשון (רמ"א רג ב ומשנ"ב ס"ב, כה"ח מו). ומטעם זה מותר להעביר באותה הפלטה או ה'בלעך' ממקום פחות חם, למקום חם יותר (אג"מ ד עד יב, הגרש"ז אויערבך מנח"ש ב לד יב, וראה באול"צ ב ל ט).

הלכות שבת – שיעור 8 מלאכת מבשל – שיעור סיכום ב'

ואף כאשר כבתה הפלטה כגון שקפץ החשמל בבית, מותר להעביר את התבשיל שעל גבי הפלטה לפלטה אחרת של אחד השכנים, כמובן במידה שכבר מבושל כל צרכו באופן שאין חשש בישול, ואין זה נחשב כהונח על גבי קרקע (הגרש"ז אויערבך ששי"כ א הערה עט, אג"מ ד עד לח, חזו"ע שבת ד עמ' שצד, אול"צ ב יז ז). כמו"כ כאשר כבתה הפלטה, ולאחר מכן תקנו את החשמל בהיתר, לא נחשב כחזרה ואם התבשיל כבר מבושל כל צרכו ולא הספיק להתקרר באופן שאין בו חשש בישול, אין צריך להסירו מהפלטה (הגרש"ז אויערבך אוצרות השבת עמ' תא).

העביר התבשיל מכלי לכלי: תבשיל יבש המבושל כל צרכו, מותר להעבירו לכלי אחר המונח על גבי אש מכוסה, שאין נחשב בכך כנתינה מתחילה. ואפי' להעבירו לכלי אחר ריק וממנו להעביר לסיר אחר שעל גבי האש, כל שלא הניח את הכלי הריק על גבי קרקע מותר (שעה"צ רנג מז בבעיא דפינה ממיחם למיחם, אול"צ ב יז ח, ששי"כ א יז והערה מט בשם הגרש"ז אויערבך).

אמנם בתבשיל לח, לבני ספרד אפי' אם נשאר רותח אסור לעשות כן, ברם לבני אשכנז היתר זה הוא אפי' בתבשיל לח שהתקרר, כל עוד לא התקרר לגמרי (שו"ע רנג ד ומשנ"ב פד, ביה"ל שיח ד ד"ה אם, ששי"כ א הערה מט).

דיני הטמנה

- הטמנה בדבר המוסיף הבל אסורה תמיד
- הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל מותרת לפני שבת, אך אסורה בשבת.

מה נחשב הטמנה

- המאכל עוטרף ונוגע במאכל או בסיר.
- מטרת ההטמנה לשמירת או הוספת חום, אך מותר לעטוף את המאכל כדי שלא יתייבש או יתלכלך וכו'.
- הטמנה במקצת, לדעת הרמ"א לא נחשב הטמנה כלל. ולדעת השו"ע יש לחלק, בדבר המוסיף הבל חשיב הטמנה, אך בדבר שאינו מוסיף הבל, לא נחשב הטמנה (הכל כפי שהתבאר בשיעור מס' 6) ולהלך נמנה כמה הוספות:

הטמנת צונן

מותר להטמין בשבת מאכל צונן בדבר שאינו מוסיף הבל, כיון שאין על זה שם הטמנה (סי' רנ"ז סעיף ו).

מה נחשב צונן? מבואר בשולחן ערוך, שמשעה שהעבירו מאכל לכלי שני, הוא נחשב כצונן, ומותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל, כגון מרק בצלחת, או בקבוק מטרנה, כיון שהם אינם בכלי ראשון, דינם כמאכל צונן, ומותר לעוטפם במגבת וכו' כדי לשמור שלא יצטננו יותר (סעיף ה).

הלכות שבת – שיעור 8

מלאכת מבשל – שיעור סיכום ב'

הטמנה בכלי שני: הגם שמותר להטמין דבר צונן בדבר שאינו מוסיף חום, לא התירו כן אלא כשלא מחמם את המאכל על ידי הכיסוי אלא רק 'מפיג במעט את קרירותו', אך אם ע"י הכיסוי 'מחמם' את המאכל הצונן, אפי' אינו מגיע לחום שהיד סולדת בו, אסרו חכמים לעשות כן בשבת עצמה, והתירו בערב שבת.

דוגמאות: א. מותר להניח קודם שבת קוגל קר עטוף בנייר כסף על גבי סיר חם שהורד מהפלטה, אף שמתחמם הקוגל ע"י כך, כיון שסיר אינו נחשב כדבר המוסיף הבל לפי שמתקרר עם הזמן. ברם כיון שמוליד בכך חום בדבר הקר, החמירו חכמים שלא יעשה כן בשבת עצמה, ולגבי שבת עצמה החשיבוהו כדבר המוסיף הבל שאסור להטמין בו גם דבר צונן כפי שיתבאר בהמשך. אולם אם כוונת האדם רק להפיג במעט את קרירותו, אפשר להקל במקום הצורך הגם שבפועל מתחמם (ביה"ל רנ"ו ד"ה אפי', משני"ב רנח ב שעה"צ ו).

ב. מטעם הנ"ל יש פוסקים שאוסרים להטמין בשבת בקבוק מטרנה בתוך נטלה עם מים חמים כדי לחממו, הגם שהנטלה היא כלי שני, שכיון שכוונתו לחימום נידון כהטמנה בדבר המוסיף חום שאסורה אף בהטמנת דבר צונן (משני"ב רנח ב, ש"כ א נו, אול"צ ב יז יב). ומאידך פוסקים רבים מתירים בזה מאחר שהנטלה היא כלי שני ואין בה איסור הטמנה (חזו"א לו לב, חזו"ע שבת א עמי"ס, מנוחת אהבה א ג כה, וכן מוכח מהשו"ע שיח יג) וכל אחד ינהג בזה כמנהג רבותיו.